

ELIAMEP Briefing Notes

33 /2012

Νοέμβριος 2012

Διαδίκτυο, δημοκρατία, δημόσιος χώρος¹

Δρ. Γιώργος Τζογόπουλος

Αρχισυντάκτης Ιστοσελίδων ELIAMEP, Μεταδιδακτορικός Υπότροφος Ιδρύματος Μποδοσάκη

Τα τελευταία χρόνια βρίσκεται σε εξέλιξη έντονη δημόσια συζήτηση για το μέλλον της πολιτικής επικοινωνίας. Βασική αιτία είναι η άνοδος του διαδικτύου και ο αντίκτυπος της τόσο στη δημοσιογραφία όσο και στην καθημερινή ζωή των πολιτών. Συγκεκριμένα, με τις νέες τεχνολογίες, υπάρχει τεράστιος όγκος πληροφοριών που μπορεί πολύ εύκολα, γρήγορα και συχνά άκριτα να μεταφέρεται σε όλες τις χώρες του κόσμου. Η ασταμάτητη ροή πληροφοριών είναι συχνά διαθέσιμη, χωρίς την προηγούμενη μεσολάβηση των μέσων μαζικής ενημέρωσης όπως συνέβαινε στο παρελθόν.

Για τους δημοσιογράφους το διαδίκτυο είναι εξαιρετικά χρήσιμο εργαλείο. Χάρη σε αυτό έχουν τη δυνατότητα να πραγματοποιούν έρευνα χωρίς να κοπιάζουν, απλώς χρησιμοποιώντας τον υπολογιστή τους. Από εκεί και πέρα, βέβαια, οι δημοσιογράφοι χρειάζεται να προσαρμόζονται συνεχώς στα νέα δεδομένα που δεν επιτρέπουν τον εφησυχασμό τους. Ο όρος «προθεσμία», όπως τον γνώριζαν, παύει ουσιαστικά να ισχύει. Υπάρχουν πλέον ιστότοποι που ανανεώνονται όλο το εικοσιτετράωρο και απαιτούν τη συνεχή τροφοδοσία τους με καινούρια δεδομένα. Οι διαδικτυακοί κόμβοι που έχουν δημιουργηθεί στις περισσότερες εφημερίδες για την ελληνική κρίση αποτελούν χαρακτηριστικό παράδειγμα.

Παράλληλα, οι απλοί πολίτες συμμετέχουν πολύ περισσότερο στο δημόσιο διάλογο. Αυτό μπορεί να συμβεί με τρεις διαφορετικούς τρόπους. Πρώτον, με την αποστολή κειμένων ή σχολίων σε διάφορες ιστοσελίδες. Δεύτερον, με τη δυνατότητα που έχουν να αποτυπώνουν ή να κινηματογραφούν τις εξελίξεις με το προσωπικό κινητό τους τηλέφωνο και την ερασιτεχνική φωτογραφική τους μηχανή. Και τρίτον με τη χρησιμοποίηση από μέρους τους των μέσων κοινωνικής δικτύωσης, κυρίως του facebook και του twitter, για την ταχύτερη διάδοση ειδήσεων και πληροφοριών.

Καθώς, ωστόσο, το διαδίκτυο επεκτείνεται και ολοένα και περισσότεροι πολίτες το χρησιμοποιούν ως πηγή ενημέρωσής τους, τα παραδοσιακά μέσα μαζικής ενημέρωσης αντιμετωπίζουν σημαντικά οικονομικά προβλήματα. Δεν είναι μόνο η πτώση στην κυκλοφορία των εφημερίδων αλλά και η μείωση του αριθμού των διαφημίσεων που επηρεάζουν τη λειτουργία τους. Μεγάλο δίλημμα των εκδοτών είναι αν πρέπει να εγκαταλείψουν τις έντυπες εκδόσεις διατηρώντας μόνον τις διαδικτυακές. Επίσης, αν χρειάζεται να κλειδώνουν το περιεχόμενο των ιστοσελίδων τους, δίνοντας πρόσβαση μόνον σε συνδρομητές. Το μοντέλο αυτό, για παράδειγμα, εφαρμόζουν οι *Times* του Λονδίνου, που, μάλιστα, έχουν απαγορεύσει στο google να αναπαράγει τις ειδήσεις και τα άρθρα τους.

Το διαδίκτυο, επίσης, έχει προσφέρει μέχρι στιγμής στέγη σε πολλά εναλλακτικά μέσα μαζικής ενημέρωσης. Πρόκειται για τα μέσα εκείνα, τα οποία διατείνονται πως είναι ανεξάρτητα και δεν εξυπηρετούν τα συμφέροντα της εκάστοτε πολιτικής και οικονομικής ελίτ. Τα Wikileaks αποτελούν ίσως τη μεγαλύτερη «επανάσταση» στο χώρο της διαδικτυακής ενημέρωσης, καθώς οι αποκαλύψεις τους μπορούν να συγκριθούν μόνον με αυτές της εποχής του Αμερικανού Προέδρου Λίντον Τζόνσον και του πολέμου στο Βιετνάμ. Ο ιδρυτής τους Τζούλιαν Ασάντζ έγινε ιδιαίτερα γνωστός μετά τη δημοσίευση απόρρητων διπλωματικών τηλεγραφημάτων, από τα διεθνή μέσα με τα οποία συνεργάστηκε, τις εφημερίδες *El Pais*, *Guardian* και *New York Times* και το περιοδικό *Spiegel*.

¹ Το συγκεκριμένο ενημερωτικό σημείωμα βασίζεται στην ομιλία του Γ. Τζογόπουλου στην ημερίδα: Διαδίκτυο, Δημοκρατία και Δημόσιος Χώρος που διοργανώθηκε στις 9 Νοεμβρίου 2012 στο Γαλλικό Ινστιτούτο Αθηνών.

Διαδίκτυο, δημοκρατία, δημόσιος χώρος

Τα Wikileaks συνδυάζουν την ικανότητα παραβίασης διαδικτυακών κωδικών με την πετυχημένη ερευνητική δημοσιογραφία. Συμβάλλουν, λοιπόν, στην καλύτερη ενημέρωση της κοινής γνώμης παρέχοντας πληροφορίες που αλλιώς θα παρέμεναν άγνωστες. Παρόλο που καθήκον των δημοσιογράφων πρέπει, πράγματι, να είναι η αποκάλυψη της αλήθειας και ο έλεγχος της εξουσίας, στη συγκεκριμένη περίπτωση η δημοκρατία δέχεται πλήγμα. Και αυτό γιατί τα Wikileaks καταργούν το δικαίωμα των κρατών να διατηρούν απόρρητες, εμπιστευτικές πληροφορίες. Την ίδια στιγμή, όμως, δεν ελέγχονται και δε λογοδοτούν, με δεδομένο πως δεν έχουν την έδρα τους σε κάποια χώρα αλλά γενικά στον κυβερνοχώρο, δε δίνουν το δικαίωμα απάντησης και δε δημοσιεύουν τον ισολογισμό τους.

Τέλος, τη σημερινή εποχή της ανόδου του διαδικτύου και της ραγδαίας τεχνολογικής ανάπτυξης ένα ακόμα θέμα προς διερεύνηση σχετίζεται με τη συμβολή των μέσων κοινωνικής δικτύωσης στην προώθηση της δημοκρατίας. Δεν είναι λίγοι αυτοί που εκτιμούν πως το facebook και το twitter αποτέλεσαν την κινητήριου δύναμη για τις αραβικές εξεγέρσεις στην Τυνησία και την Αίγυπτο. Ωστόσο, τα μέσα κοινωνικής δικτύωσης πρέπει μάλλον να θεωρούνται ως απλό εργαλείο παρά ως αιτία των εξεγέρσεων για τρεις κυρίως λόγους. Πρώτον, επειδή η κύρια αιτία των εξεγέρσεων είναι τα πολιτικά και οικονομικά προβλήματα. Δεύτερον, γιατί δεν μπορεί να υπολογισθεί με ακρίβεια πόσοι πολίτες είχαν και έχουν πρόσβαση στο διαδίκτυο. Και τρίτον επειδή τα αυταρχικά καθεστώτα δε διστάζουν να χρησιμοποιούν το facebook και το twitter επ'ωφελεία τους, όπως συμβαίνει στην περίπτωση της Συρίας.

Συμπερασματικά, βρισκόμαστε σε μεταβατική περίοδο για τον επιστημονικό κλάδο της πολιτικής επικοινωνίας. Αναζητείται ένα καινούριο σύστημα ισορροπίας που θα μπορεί να εξηγήσει καλύτερα τη σχέση ανάμεσα στην πολιτική ελίτ, τα μέσα μαζικής ενημέρωσης και τον πολίτη. Δεν είναι τυχαίο ότι πολλές από τις απόψεις που διατυπώνονται για τον αντίκτυπο του διαδικτύου παραμένουν αντικρουόμενες. Αναμφίβολα, ο δημόσιος χώρος έχει αρχίσει να μεγαλώνει σε βάρος του ιδιωτικού. Η πιθανότητα, πάντως, να υπάρξει πλήρης διαφάνεια πρέπει να θεωρείται περιορισμένη, καθώς οι αρχές θα αποτρέψουν ένα τέτοιο ενδεχόμενο δίνοντας μεγαλύτερη έμφαση στις δημόσιες σχέσεις και προστατεύοντας το «ιδιωτικό στοιχείο» στη διακυβέρνηση και τη διπλωματία.

Ελληνικό Ίδρυμα Ευρωπαϊκής & Εξωτερικής Πολιτικής (ΕΛΙΑΜΕΠ)

Λεωφ. Βασιλ. Σοφίας 49, 10676 Αθήνα | Τηλ. +30 210 7257 110 | Fax +30 210 7257 114 | E-mail eliamep@eliamep.gr

Το ΕΛΙΑΜΕΠ δεν υιοθετεί ως ίδρυμα πολιτικές θέσεις. Καταβάλλει μάλιστα προσπάθεια να παρουσιάζονται στα πλαίσια των εκδηλώσεών του και στο μέτρο του δυνατού όλες οι υπάρχουσες απόψεις. Υπό το πρίσμα αυτό, οι αναλύσεις και οι γνώμες που δημοσιεύονται στις σειρές του θα πρέπει να αποδίδονται αποκλειστικά στους συγγραφείς και να μην θεωρείται ότι αντιπροσωπεύουν απαραίτητα τις απόψεις του Ιδρύματος..

Learn more about our work - Visit our website at www.eliamep.gr/en and our blog at <http://blogs.eliamep.gr/en>
Should you wish to **unsubscribe** from our mailing list please send a blank message to unsubscribe@eliamep.gr